

Görsel Peyzaj Tercihlerinde Cinsiyete Bağlı Uzman Değerlendirmesi: Büyük Sat Buzul Gölü ve Por Kalderası Örneği

Emel AYDIN¹ , Feran AŞUR^{2*}

¹Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Van

² Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Van

*Sorumlu Yazar: feranekasur@gmail.com

Geliş Tarihi: 01.07.2023 Düzeltme Geliş Tarihi: 01.11.2023 Kabul Tarihi: 02.11.2023

ÖZ

Görsel peyzaj kalitesine ilişkin sosyal tercihler, genellikle, beğenilen manzara fotoğraflarının değerlendirilmesi gibi çeşitli tekniklere dayalı olarak analiz edilmektedir. Bu değerlendirmeler eğitim düzeyi, cinsiyet, yaş ve çevresel tutumlar gibi katılımcı özellikleriyle birlikte farklı peyzaj özelliklerinin varlığı, konfigürasyonu ve dokusundan etkilenmektedir. Görsel kalite tercihlerini etkileyen faktörlerin karmaşıklığı, bu tür araştırmaların nesnelleştirilmesinin mümkün olup olmadığı sorusunu gündeme getirmektedir. İncelemeler demografik faktör olan cinsiyet ve peyzaj tercihleri ile ilgili çalışmaların daha çok kentlerdeki kamusal açık ve yeşil alanların peyzajları ile ilgili olduğunu ortaya çıkarmıştır. Çalışmada doğal peyzaja sahip kırsal alanlarda erkek ve kadın uzmanların görsel peyzaj tercihleri ve eğilimlerini ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Bu doğrultuda önemli görsel zenginliklere sahip olan, ortak özellikler taşıyan iki farklı alanda görsel tercihleri saptamak amacıyla SPSS ve Excel programları kullanılarak çapraz karşılaştırmada Hakkâri'nin Yüksekova ilçesi sınırları içerisinde bulunan Büyük Sat Buzul Gölü ve dağlarına ait peyzaj ile Bitlis'in Tatvan ilçesine bağlı Por Köyü ve Kalderasına ait peyzaj ele alınmıştır. Peyzajın görsel estetik beğenisinde doğal özelliklerin rolü ve cinsiyet faktörüyle iki alanın kıyaslanması, beğeni üzerindeki etkisi ve ilişkilerinin irdelenmesi araştırmaya özgün bir nitelik kazandırmaktadır. Çıkan sonuçlar, uzman kadın kullanıcıların doğal peyzajlara daha yüksek ilgi gösterdiğini ancak alana duydukları güvenin daha düşük olduğunu ortaya koymuştur. Buna göre görsel peyzaj tercihlerinde toplumsal cinsiyetin önemli olduğu ortaya çıkmaktadır. Çalışma sonucunda toplumsal cinsiyet eşitliği konusunun önemi ve peyzajların herkes tarafından aynı güvenle kullanılması gerekliliğiyle yeniden karşılaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Doğal peyzaj, Sat Buzul Gölleri, Por Kalderası, peyzaj tercihi

Gender-Related Expert Evaluation of Visual Landscape Preferences: The Case of Buyuk Sat Glacier Lake and Por Caldera

ABSTRACT

Social preferences regarding visual landscape quality are often analyzed based on various techniques, such as the evaluation of admired landscape photographs. These evaluations are influenced by participant characteristics, such as education level, gender, age, and environmental attitudes, as well as the presence, configuration, and texture of different landscape features. The complexity of factors influencing visual quality preferences raises the question of whether it is possible to objectify such research. Studies examining gender and landscape preferences have predominantly focused on the landscapes of public open spaces and green areas in urban settings. This study aims to reveal the visual landscape preferences and tendencies of male and female experts in rural areas with natural landscapes. In this respect, to determine the visual preferences in two different areas that have important visual richness and common characteristics, cross comparison was made using SPSS and Excel programs. The landscape of the Büyük Sat Glacier Lake and its mountains within the

borders of Hakkari's Yüksekova district and the Por Village of Bitlis' Tatvan district were compared. and the landscape of its caldera were discussed. Comparing the two areas with the role of natural features in the visual aesthetic appreciation of the landscape and the gender factor, examining their effects on taste and their relationships gives the research a unique quality. The results revealed that expert female users showed higher interest in natural landscapes, but their confidence in the area was lower. Accordingly, it turns out that gender is important in visual landscape preferences. As a result of the study, the importance of gender equality and the need for landscapes to be used with the same confidence by everyone were again encountered.

Key words: Natural landscape, Sat Glacier Lakes, Por Caldera, Expert Evaluation Based on Gender

GİRİŞ

Avrupa Peyzaj Sözleşmesi, peyzajı "insanlar tarafından algılandığı şekliyle, karakteri doğal veya insan faktörlerinin eyleminin ve etkileşiminin sonucu olan bir alan" olarak tanımlar. Bu tanım, uygun arazi kullanım politikalarının belirlenmesinin bir bileşeni olarak peyzaj tercihlerinin gerekliliğinin altını çizmektedir (Sevenant ve Antrop, 2009; Solecka, 2019). Peyzaj tercihi çalışmaları, insan-çevre ilişkisinin en önemli konularından birini vurgulamaktadır ve ilgili yayınları son yirmi yılda hızla artmıştır (Yang vd., 2021). Kentleşme, dünya çapında meydana gelen, arazi kullanım kompozisyonunu ve konfigürasyonunu önemli ölçüde değiştiren ve geleneksel kırsal manzaraları yavaş yavaş kentsel manzaralara dönüştüren evrensel bir sosyo-ekonomik olgudur (Domon, 2011). Bu geçişler, insanların farklı manzaralar için tutumlarını ve tercihlerini değerlendirmeye olan ilgiyi artırmış ve yıllar içinde bu alanda akademik ilginin yaygınlaşmasına yol açmıştır (Kaltenborn ve Bjerke, 2002; Dramstad vd., 2006; Kerebel vd., 2019).

Peyzaj Tercihlerinin Üç Ana Odak Noktası: Fiziksel, Sosyo-Kültürel, Estetik Yönler

Avrupa Peyzaj Sözleşmesi (2000), peyzajın ekolojik, sosyal ve görsel niteliklerin bütünleşmesi olduğunu belirtmiştir. Bu doğrultuda peyzaj tercihleri ile ilgili makaleler, esas olarak bu üç yönü farklı açılardan ele almıştır.

Fiziksel yön; esas olarak ekolojide incelenen peyzajların temel, yapısal ve işlevsel (doğal yaban hayatı, bitki örtüsü, deniz, kırılmalı, üretkenlik, doğal tarih, yeraltı suyu kaynaklarının yenilenmesi, yaşamı sürdürme, biyolojik çeşitlilik, ekolojik değer, vahşi yaşam ve doğallık) özellikleri ile ilişkilidir (Solecka, 2019).

Sosyo-kültürel yön; bireyin sosyal ve kültürel geçmişi ve somut dünyaya yönelik kişisel görüşlerini şekillendiren faktörlerle ilgilidir (Garcia vd., 2020). Sosyo-kültürel yönler "yer bağlılığı", "eğitim" ve "terapötik" gibi sözcüklerle yansıtılmaktadır.

Estetik yön; bireyin fiziksel çevreyle olan ilişkisinde ürettiği duygusal ve bilişsel yapılarla bağlantılıdır (Kaltenborn ve Bjerke, 2002). Genel olarak, estetik değerlendirme için iki yöntem vardır (Lothian, 1999): Peyzaj özelliklerine odaklanan nesnel yöntem, evrimsel tercih teorisi ile açıklanabilir; kişisel deneyimlerle ilgili olan öznel yöntem ise kültürel tercih teorisi ile açıklanabilir (Fry vd, 2009). Evrim teorileri, hayatta kalmaya ve refahı artıran özelliklere olumlu yanıt verdiğimizizi iddia etmekte (Appleton, 1975; Kaplan vd., 1998) ve kültürel tercih teorileri, güzelliği esas olarak bakanın gözünde olmak şeklinde açıklamaktadır (Meinig, 1979). "Görsel kaliteyi" tanımlamak için kullanılan yüksek frekanslı bir kelime olan "manzara güzelliği" (Lee, 2017), genellikle estetik tercihi etkileyen faktörleri incelemek için bir indeks olarak kullanılmıştır (Kalivoda vd., 2014; Wang vd., 2016). Doğallık kavramı ise peyzajın estetik tercihi araştırmalarında üzerinde en çok çalışılan kavramlardan biridir ve bir peyzajın algılanan doğal duruma ne kadar yakın olduğunu açıklar (Tveit vd., 2006; Ode vd., 2009).

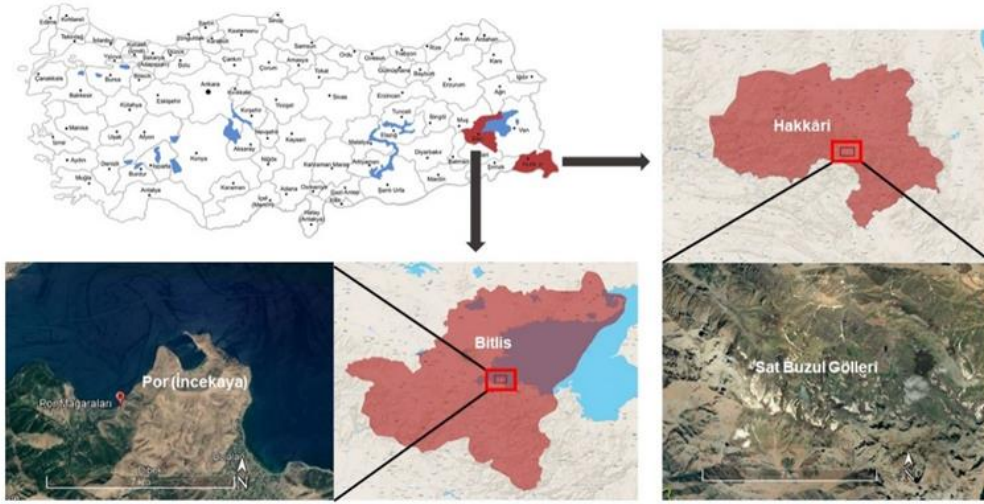
Peyzajın Görsel Kalite Değerlendirmesi

Bir peyzajın doğal güzelliği ile sosyo-demografik faktörler arasındaki ilişkiyi yerinde değerlendiren birçok araştırma bulunmaktadır ancak (Sevenant ve Antrop, 2009; De La Fuente de Val ve Mühlhauser, 2014), bir manzaranın doğal güzelliği ile sosyo-demografik faktörler arasındaki ilişkiyi ortaya koymak için, yüz yüze anketlerin planlanması, yapılması ve analiz edilmesi, daha fazla uzmanlık becerisi gerektiren pahalı ve zaman alıcı bir süreçtir (Lothian, 1999). Diğer taraftan, bazı çalışmalar (Wherrett, 1999; Roth, 2006), yüz yüze anketlere benzer sonuçlarla internet ortamının algı araştırmaları yürütmek için geçerli bir ikame olduğunu göstermiştir (Lindhjem ve Navrud, 2011). Bununla birlikte, internet görsel tercih anketleri yapmak için uygun bir ortam sağlamak ve bu durum zamanla gelişmektedir (Roth, 2006). Tahvanainen ve ark. (2001). Anket çalışmalarıyla ilgili sözlü sorular yerine görsel sunumları tercih etmenin daha iyi bir yöntem olduğunu söylemek mümkündür çünkü gösterilen görüntü, yanıt verenin zihinsel yapısında farklı olabilir ve buna bağlı olarak görsel tercihlerini koşullandırabilir. Bir manzarayı fotoğraflarla temsil etmenin bazı sınırlılıkları olsa da (Palmer ve Hoffman, 2001, Steinitz, 2001), şehirlerden tarım alanlarına ve vahşi doğaya kadar çeşitli çevresel bağlamları içeren bir

manzaranın estetik değerlendirmesi için en sık kullanılan ve geçerli olan bir metodolojidir (Sarı ve Karaşah, 2015; Daniel vd., 2012; Wang vd., 2016; Tieskens vd., 2018). İnsanların peyzaj tercihleriyle ilgili yapılan çalışmalarda üç sosyo-demografik özellik olan yaş, cinsiyet ve eğitim, en çok dikkate alınan özelliklerdir (Svobodova vd., 2012; De La Fuente de Val ve Mühlhauser, 2014 , Filova vd., 2015). Bu bağlamda Ode vd. (2009)'e göre ise en fazla katkı sağladığı gösterilen iki demografik faktör cinsiyet ve peyzajla ilgili bir mesleğe sahip olmaktır. Literatür incelemesinde demografik faktör olan cinsiyet ve peyzaj tercihleri ile ilgili çalışmaların daha çok kentlerdeki kamusal açık ve yeşil alanların peyzajları ile ilgili olduğu görülmektedir. Örneğin; Xu vd., (2020) çalışmalarında, kişilerin yaşadığı bölge şehirleştikçe doğal manzaralara olan eğilimlerinin arttığı ancak erkeklerin, kadınlara kıyasla doğal manzaraları daha az tercih ettiği ortaya koymaktadır. Hami ve Tarashkar (2018) kadınların Tebriz (İran) şehir parklarındaki bitki aşinalığına yönelik görüşlerini ve algısal tercihlerini değerlendirmişlerdir. Malmö (İsveç) kentinin üç farklı bölgesinde yapılan çalışmada, başkalarının varlığının algılanan güvenliğe katkıda bulunduğunun kadınlar tarafından değerlendirildiği belirtilmiştir (Rahm vd., 2021). Evensen vd. (2021) Oslo (Norveç)'daki yeşil alan yöneticileri, kadın park kullanıcılarının park güvenliği yönetimi tecrübelerini ortaya koymuşlardır. Bu bağlamda doğal ve kırsal peyzaj tercihleri ile ilgili çalışmaların kısıtlı ya da dolaylı olduğu ortaya çıkmıştır. Örneğin; Uzun (2018) çalışmasında Kastamonu tabiat parklarının görsel kalite analizinde Yeşil Yuva Tabiat Parkı'nı erkek katılımcılar kadın katılımcılardan daha güvenli olarak nitelendirmiş ancak kadınlar erkeklere oranla manzara güzelliğini daha yüksek puanlarla değerlendirmişlerdir. Philipp (2000) ve Gobster (2002)'in açık ve yeşil alanların kullanım ve algısında etnik ve cinsiyet tabanlı ayırımların olduğu tespitine göre kadınlar doğal alanları tehlikeli bulmaktadır. Rosa vd. (2023) ABD ve Brezilya'da yaptıkları çalışmaya göre, kadınlar doğaya daha bağlı ve rekreasyon için açık hava ortamlarını tercih etme eğilimindeyken, doğaya dayalı rekreasyona katılma olasılıklarının erkeklerden daha düşük olduğu görülmüştür. Bu ilişkiler iki ülkede de tutarlı olup açık havada coğrafi ve kültürel bağlamları aşan cinsiyet eşitliği konusunda endişeleri artırmıştır. Ancak cinsiyet ve çevre duyarlılığı ile ilgili geçmiş yıllarda yapılan çok sayıda çalışmada, kadınların çevre sorunları söz konusu olduğunda erkeklere göre daha güçlü tutum ve inançlara sahip olduğu kanıtlanmıştır (Zelezny vd., 2000; Ergas ve York, 2012). Bu da erkeklerin çevre sorunlarına karşı daha olumsuz tutumlara sahip olduğu anlamına gelmektedir (Tikka vd., 2000). Bloodhart ve Swim (2010), kadınların çevre meseleleriyle olan bağlarının ve endişelerinin, tahakküm ve sömürüyü reddeden feminist ideallerinden kaynaklandığını göstermektedir. Richard ve Peterson (1998), 231 üniversite öncesi öğrencinin çevre sorunlarına yönelik algılarını inceleyerek kadınların çevresel riskleri erkeklerden daha iyi algıladıkları sonucuna varmışlardır. Brown ve Harris (1992), erkek ve kadınların orman politikası tercihlerine ve çevre sorunlarına yönelik tutumlarında önemli farklılıklar bulmuşlardır. Çalışma kapsamında yukarıda belirtilen ilgili araştırmaların ilerlemesi ve boşluklarına dayanarak erkek ve kadın uzmanların görsel peyzaj tercihleri ve eğilimlerini ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Bu doğrultuda ortak özellikleri olan iki farklı doğal alanda görsel tercihleri saptamak amacıyla Hakkâri'nin Yüksekova ilçe sınırları içerisinde bulunan Büyük Sat Buzul Gölü ve dağlarına ait peyzajlar ile Bitlis'in Tatvan ilçesine bağlı Por Köyü ve Kalderasına ait peyzajlar ele alınmıştır. Çalışma alanları doğal peyzaj özellikleri ile bölgenin önemli görsel zenginliklerine sahip olmaları sebebiyle seçilmiştir. Peyzajın görsel estetik beğenisinde doğal özelliklerin rolü ve cinsiyet faktörüyle iki alanın kıyaslanması, beğeni üzerindeki etkisi ve ilişkilerinin irdelenmesi araştırmaya özgün bir nitelik kazandırmaktadır.

MATERYAL ve METOT

Çalışmanın ana materyali; Hakkâri'nin Yüksekova ilçe sınırlarında bulunan ve 25 Eylül 2020 tarihinde 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu'nun 3. maddesi gereğince milli park ilan edilen, Hakkâri Cilo ve Sat Dağları Millî Parkında yer alan Büyük Sat Buzul Gölü ve dağlarına ait fotoğraflar ile Bitlis'in Tatvan ilçesine bağlı Por Köyü (İncekaya) Kalderasına ait fotoğraflardan oluşmaktadır (Şekil 1).

Şekil 1. Çalışma alanlarının coğrafi konumları

Peyzaj tercihlerinin kültürel boyutuna odaklanan teorilerde peyzajın görsel kalitesini değerlendirmek için estetik ve sanat eleştirisi eğitimi almış nitelikli uzmanların önemli rol oynadığı savunulmaktadır (Tveit vd 2006). Bu bağlamda görsel algı odaklı ve cinsiyet farklılıklarını esas alan bu çalışmada toplam 34 uzmanın (17 Kadın, 17 erkek) görüşlerine başvurulmuştur. Bu sayının belirlenmesinde; Acarlı ve Kiper (2018), Aşur ve Akpınar Külekçi (2019), Yazıcı ve Asur (2021) ve Ma vd. (2023) çalışmalarından yararlanılmıştır. Örneklemeler tasarım eğitimi almış (peyzaj mimarı, görsel tasarım uzmanı, mimar, şehir plancısı) uzmanlardan seçilmiştir. Çalışmada kullanılan fotoğraflar araştırmacı tarafından 1080 x 2400 (FHD+), 64 MP (f/1.9) özellikteki kamera ile çekilmiştir. Veriler *anket* uygulamasıyla elde edilmiş, istatistiksel analizler için SPSS ve Excel programları kullanılarak çapraz karşılaştırma yapılmıştır. Anketlere uygulanan tanımlayıcı istatistikler sonucunda alanın var olan görsel karakteristikleri ve kullanıcı yaklaşımına dair bilgiler elde edilmiştir. Yapılan ankette ele alınan peyzajların taşıdıkları özelliklere göre değerlendirme kriterleri (Tablo 1) seçilmiştir. Çalışma konusu ile ilgili literatürlerden (Kaplan vd., 1998; Clay ve Smidt, 2004; Tveit vd., 2006; Fry vd., 2009; Ode vd., 2009; Sevenant ve Antrop, 2009; Lindemann-Matthies vd., 2010; Zhang ve Lin, 2011) yararlanılarak tanımlayıcı 10 kriter seçilmiştir. Bu kriterler; *Doğallık, Korumaya Değer, Çeşitlilik, Karakteristiklik (Tipiklik Özgünlük), Gizemlilik, Davetkârlık, Heyecan vericilik, Etkileyicilik (Gösterişlilik), Güvenlilik, Rahatlatıcılık (Dinlendiricilik)*'den oluşmaktadır. Söz konusu kriterler görsel kalite derecesine göre yüksek (8-10), orta (4-7) ve düşük (1-3) şeklinde bir puanlamaya tabi tutulmuştur. Görsel peyzaj tercihlerinin değerlendirilmesi kapsamında birinci grup olarak Hakkâri Cilo-Sat dağ silsilesinde yer alan Büyük Sat Gölü ve ikinci grup olarak da Tatvan'a bağlı Por köyü ve kalderasına ait fotoğraflar uzman grubu değerlendirmesine tabi tutulmuştur. Fotoğraf sayısı ankete katılan uzmanların alan hakkında daha iyi fikir edinebilmeleri ve algılamaları amacıyla alanlardan çekilen birçok fotoğraf içinden her alan için 4'er fotoğraf olarak seçilmiştir. Fotoğraf seçimlerinde Jahani vd. (2010)'den yararlanarak; Görüntüleme açısı: 90-180° (panoramik), peyzaj türü; göl, kar ve dağlar, görüntü mesafesi: orta uzaklık (400 m'den 8 km'ye kadar) ve görüntüleme konumu: aşağıdaki peyzaj dikkate alınarak yapılmıştır. Çalışma kapsamında kullanılan fotoğraflar (Şekil 2, Şekil 3) aşağıdaki gibidir.

Şekil 2. Hakkâri Sat Buzul Gölü'ne ait görseller

Şekil 3. Tatvan Por Köyü/Kalderası'na ait görseller

BULGULAR ve TARTIŞMA

Cinsiyetleri dikkate alınarak, 2'ye ayrılan her uzman grubunun bir fotoğraf grubuna verebileceği maksimum toplam puan 1700, bir alana ait fotoğrafların iki uzman grubundan alabileceği maksimum toplam puan 3400'dür. Tasarım eğitimi almış, 17 kadın, 17 erkek toplam 34 uzmana uygulanan anket sonuçlarına göre; doğal bir peyzaja sahip olan Büyük Sat Buzul Gölüne ait fotoğraflar kadın uzmanlardan 1448, erkek uzmanlardan 1380 olmak üzere toplam 2828 puan, kırsal bir peyzaja sahip olan Por Köyü/Kalderasına ait fotoğraflar kadın uzmanlardan 1279, erkek uzmanlardan 1151 olmak üzere toplam 2430 puan almıştır. Çıkan genel sonuçlara göre Büyük Sat Buzul Gölüne ait fotoğraflar hem kadın hem de erkek uzmanlar tarafından daha çok tercih edilirken, her iki alan erkeklere kıyasla kadınlar tarafından daha çok tercih edilmiştir. Toplam puanların ortalamaları incelendiğinde; Büyük Sat Buzul Gölüne ait fotoğraflar yüksek puan (8.2) grubunda, Por Köyü/Kalderasına ait fotoğraflar orta puan (7.1) grubunda değerlendirilmiştir. Parametrelerin aldığı ortalama kadın, ortalama erkek ve toplam ortalama puanları Çizelge 3 ve Çizelge 4'te verilmiştir.

Çizelge 3. Büyük Sat Buzul Gölü Ort. Puanları

Büyük Sat Buzul Gölü	Kadın %	Erkek %	Ortalama %
Doğallık	9.8	9.3	9.6
Korumaya Değer	9.7	9.4	9.5
Çeşitlilik	7.4	6.1	6.7
Karakteristiklik, Tipiklik, Özgünlük	9.3	8.7	9
Gizemlilik	7.6	7.8	7.7
Davetkârlık	9.5	9.1	9.3
Heyecan Vericilik	9	8.4	8.7
Etkileyicilik, Gösterişlilik	9	8.7	8.8
Güvenlilik	4	4.3	4.2
Rahatlaticılık, Dinlendiricilik	9.4	8.8	9.1

Çizelge 4. Por Köyü / Kalderası Ort. Puanları

Por Köyü / Kalderası	Kadın %	Erkek %	Ortalama %
Doğallık	8.8	8.2	8.5
Korumaya Değer	8.8	8.3	8.6
Çeşitlilik	6.4	6.1	6.2
Karakteristiklik Tipiklik, Özgünlük	7.9	6.5	7.2
Gizemlilik	6.1	5.5	5.8
Davetkârlık	6.7	6.3	6.5
Heyecan Vericilik	7.9	6.4	7.2
Etkileyicilik, Gösterişlilik	8	6.6	7.3
Güvenlilik	5.1	5.2	5.2
Rahatlaticılık, Dinlendiricilik	9	8.1	8.6

Büyük Sat Buzul Gölü için; hem kadın uzmanlar, hem erkek uzmanlar *doğallık, korumaya değer olma, Karakteristiklik, davetkârlık, heyecan vericilik, etkileyicilik-gösterişlilik, rahatlaticılık-dinlendiricilik* parametrelerine yüksek, *çeşitlilik, gizemlilik, güvenlilik* parametrelerine orta puan vermişlerdir. Ortalamalar arasında düşük puan yer almamaktadır. Erkekler *güvenlilik* ve *gizemlilik* parametreleri hariç diğer tüm parametrelerde kadınlara kıyasla daha düşük puanlar kullanmıştır.

Por Köyü / Kalderası için; kadın uzmanlar *doğallık, korumaya değer olma, etkileyicilik-gösterişlilik, rahatlaticılık-dinlendiricilik* parametrelerine yüksek, *çeşitlilik, karakteristiklik, gizemlilik, davetkârlık, heyecan vericilik, güvenlilik* parametrelerine orta puan vermişlerdir. Erkek uzmanlar *doğallık, korumaya değer olma, rahatlaticılık-dinlendiricilik* parametrelerine yüksek, *çeşitlilik, karakteristiklik, gizemlilik, davetkârlık, heyecan vericilik, etkileyicilik-gösterişlilik, güvenlilik* parametrelerine orta puan vermişlerdir. Ortalamalar arasında düşük puan yer almamaktadır. Erkekler *güvenlilik* parametresi hariç diğer tüm parametrelerde kadınlara kıyasla daha düşük puanlar kullanmıştır. *Güvenlilik* hariç tüm parametrelerde hem kadın hem de erkek uzman grubunda Büyük Sat Buzul Gölü Por Köyü/Kalderasına kıyasla daha yüksek puanlar almıştır. Anketlerin genelinde tamamen doğal ya da doğal niteliği yüksek olan peyzajlara erkeklere oranla kadın uzmanların daha yüksek ilgi gösterdiği, bu peyzajlar karşısında daha yüksek heyecan duyduğu ve bu peyzajları korumaya dair daha güçlü bir tutum sergiledikleri görülmektedir. Her iki ankette de güvenlilik parametresine her iki cinsiyetin de düşük puan verdiği, Büyük Sat Buzul Gölünde %3, Por Kalderasında %1 farkla erkeklerin daha yüksek puan kullandığı görülmektedir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Peyzajların görsel kalitesinin değerlendirilmesi amacıyla, eşit sayıda kadın ve erkek uzmana uygulanan anket çalışması cinsiyetler arasındaki değerlendirme ve tercihler açısından birtakım sonuçlar ortaya koymuştur. Bu kapsamda elde edilen bulgular değerlendirildiğinde; her iki peyzaj arasındaki puan farkının az olduğu ve genel olarak düşük puan kullanılmadığı, bu durumun görsel değeri güçlü iki peyzajın kıyaslanmasından ve peyzajların ortak niteliklerinden kaynaklı olduğu yorumlanmaktadır. Uzman grubun peyzaj tercihlerinde

informal hatlara ve su ögesi olarak göl görüntüsüne daha yoğun ilgi gösterdiği Aklıbaşında vd. (2011) çalışma sonuçlarıyla örtüşmektedir. Buna karşın, doğal niteliği daha yüksek olan Büyük Sat Buzul Gölü peyzajının yüksek, Por Kalderası peyzajının orta kategoride değerlendirilmesinin bu kişilerin doğal alanlara duyulan özlem ve arzusundan kaynaklı olduğu yorumlanmakta ve bu durum Aklıbaşında vd. (2011) çalışma sonuçlarıyla da desteklenmektedir. İki peyzaj türünün doğallığının yüksek beğenisi yargısında kaliteli peyzajlar ile fikir birliği arasında önemli ölçüde pozitif bir ilişki olduğunu görülmektedir. Bu “görsel peyzaj kalite ne kadar yüksekse, fikir birliği o kadar iyidir” şeklinde tanımlanan görüşle uyumludur (Kalivoda vd., 2014). Çalışma bulguları, her iki peyzajda da kadın ve erkek uzman tercihleri arasında birtakım farklılıklar ortaya koymaktadır. Kadınların doğal peyzajlara daha yüksek ilgi gösterdiği Villamor vd. (2014) ve Ma vd. (2023) çalışma sonuçlarıyla, kadınların çevre hakkındaki endişelerinin erkeklerden yüksek olduğu ve daha güçlü çevre yanlısı tutumlar sergiledikleri Milfont ve Duckitt (2004), Gifford ve Nilsson, (2014), Rosa vd., (2023) çalışma sonuçlarıyla örtüşmektedir. Bunun yanı sıra, her iki peyzaj için yapılan ankette en düşük puanı güvenlilik parametresinin aldığı, bu durumun insanların ilgili alanlar hakkında kısıtlı bilgilere sahip olması, dolayısıyla bilinmeyen korku yaratması ve peyzajlarda güçlü bir insan izi olmaması şeklinde değerlendirilmektedir. Bu önemli sonuç ise Rahm vd. (2021) ve Evensen vd. (2021) çalışmalarıyla örtüşmektedir. Por Kalderasına ait peyzajın insan izi ve yapı varlığından kaynaklı olarak, her iki cinsiyet grubundan da Büyük Sat Buzul Gölü peyzajından daha yüksek puan aldığı ve bu durumun literatürde yer alan, yapıların bilinçaltında insanları potansiyel tehlikelerden koruyan sığınaklar olduğu algısıyla örtüşerek, Dupont vd. (2016), Ma vd. (2023) çalışmaları ile desteklenmektedir. Her iki peyzajda da güvenlilik parametresine kadınların erkeklerden daha düşük puan vermesi kadınların güvenlik endişesinin daha yüksek olduğunu göstermekte (Rosa ve ark., 2023), bu durum toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yarattığı algı ile yorumlanmaktadır. Zira kadınların neredeyse her parametrede daha yüksek beğeni gösterdiği alanları, o alanlara daha az ilgi gösteren erkeklerle kıyasla daha az güvenli bulması sosyal ve toplumsal durumun tartışılmasını gerekli kılmaktadır. Buna ek olarak, kadın ve erkek uzmanların güvenlilik için kullandığı puanlar arasında çok düşük bir fark olduğu, bu farkın da Büyük Sat Buzul Gölünde yaklaşık %3, Por Kalderasında %1 oranında olduğu görülmektedir. Kentsel alanlarda kadın ve erkeklerin güvenlik algısı arasındaki farkın çok daha yüksek olduğu (Kong ve ark., 1997; Ma ve ark., 2023; Navarrete-Hernandez ve ark., 2021) bilinmekte ve bu durum kentlerin cinsiyet eşitlikçi tasarlanmadığı, doğanın kentlerden daha eşitlikçi bir ortam sağladığı şeklinde değerlendirilmektedir. Doğal alanlardaki güvenlik algısı, coğrafi konum ve siyasi istikrarsızlıkla da ilişkili olabilir ve bölgeler arasındaki farklar güvenlik algısını etkileyebilir. Buna göre kırsal alanda ya da doğal peyzaj alanlarındaki güvenlik algısı hangi yapılarla (sosyal-çevresel-demografik-ekonomik-kültürel-siyasal vb.) değişiklik gösterebilir ve bu yapılar çerçevesinde kentsel ve kırsal alandaki/doğal peyzajlardaki toplumsal cinsiyete dayalı güvenlik algısını iyileştiren tasarım ve planlama çalışmaları önerilmektedir. Peyzajların tüm cinsiyetler için önemli bir kaynak olduğu, özellikle rekreasyonel amaçlı kullanımlar için bu kaynaklardan herkesin eşit bir şekilde faydalanabilmesi gerektiği bilinmelidir. Bu konuyla ilgili olarak, özellikle güven algısındaki farklılıkların nedenleri iyi araştırılmalıdır. Bununla birlikte doğal peyzajların ilgili yöneticiler tarafından sürdürülebilir çerçevede korunması, tüm kullanıcılara özellikle kadın kullanıcılara alan kullanımlarında güven duygusunu hissettirme yollarının araştırılması önerilmektedir.

Çıkar Çatışması Beyanı: Makale yazarları aralarında herhangi bir çıkar çatışması olmamaktadır.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyan Özeti: Yazarlar makaleye eşit oranda katkı sağlamış olduklarını beyan ederler.

YAZAR ORCID NUMARALARI

Emel AYDIN <http://orcid.org/0000-0002-5262-6975>

Feran AŞUR <http://orcid.org/0000-0001-9480-5536>

KAYNAKLAR

Acarlı, B., Kiper, T. 2018. Kent meydanlarının geçmiş ve günümüz görüntülerinin görsel peyzaj kalitesinin saptanması: İstanbul ili Taksim meydanı örneği. İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi, 8(17), 15-31.

Aklıbaşında, M., Atabeyoğlu, Ö. ve Bulut, Y. 2011. Peyzaj mimarlığında cinsiyete bağlı tasarım tercihleri.

Appleton, J. 1975. The Experience of Landscape (London: Wiley).

- Aşur, F., Akpınar Külekçi, E. 2020. The Relationship Between the Adorability of Urban Landscapes and Their Users Demographic Variables: The Case of Edremit, Van/Turkey. *Journal of International Environmental Application and Science*, 15(1).
- Brown, G. and Harris, C. 1992. The US forest service: toward the new resource management paradigm. *Soc. Nat. Resour.* 5, 231–245.
- Clay, G.R. and Smidt, R.K. 2004. Assessing the validity and reliability of descriptor variables used in scenic highway analysis *Landsc. Urban Plan.*, 66 (2004), pp.239-255.
- Daniel, T. C., A. Muhar, A. Arnberger, O. Aznar, J. W. Boyd, K. M. Chan, A. and Von Der Dunk. A. 2012. "Contributions of Cultural Services to the Ecosystem Services Agenda." *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America* 109 (23): 8812–8819.
- Dramstad, W.E., Sundli Tveit, M., Fjellstad, W.J., Fry, G.L.A., 2006. Relationships between visual landscape preferences and map-based indicators of landscape structure. *Land Urban Plan* 78, 465–474.
- De La Fuente de Val, G. and Mühlhauser, H. 2014. Visual quality: An examination of a South American Mediterranean landscape, Andean foothills east of Santiago (Chile). *Urban Forestry & Urban Greening*, 13(2), 261-271.
- Domon, G. 2011. Landscape as resource: Consequences, challenges and opportunities for rural development. *Landscape and Urban Planning*, 100(4), 338-340.
- Dupont, L., Ooms, K., Antrop, M., and Van Eetvelde, V. 2016. Comparing saliency maps and eye-tracking focus maps: The potential use in visual impact assessment based on landscape photographs. *Landscape and urban planning*, 148, 17-26.
- Ergas, C. and York, R. 2012. Women's status and carbon dioxide emissions: a quantitative crossnational analysis. *Sci. Res.* 41 (4), 965–976.
- Evensen, K. H., Hemsett, G. and Nordh, H. 2021. Developing a place-sensitive tool for park-safety management experiences from green-space managers and female park users in Oslo. *Urban Forestry & Urban Greening*, 60, 127057.
- Filova, L., Vojar, J., Svobodova, K. and Sklenicka, P. 2015. The effect of landscape type and landscape elements on public visual preferences: ways to use knowledge in the context of landscape planning. *Journal of Environmental Planning and Management*, 58(11), 2037-2055.
- Fry, G., M. S. Tveit, Å. Ode, and M. D. Velarde. 2009. "The Ecology of Visual Landscapes: Exploring the Conceptual Common Ground of Visual and Ecological Landscape Indicators." *Ecological Indicators* 9 (5): 933–947.
- Garcia, X., Benages-Albert, M., Buchecker, M. and Vall-Casas, P. 2020. River rehabilitation: Preference factors and public participation implications. *Journal of Environmental Planning and Management*, 63(9), 1528-1549.
- Gifford, R. and Nilsson, A. 2014. Personal and social factors that influence pro-environmental concern and behaviour: A review. *Int J Psychol*, 49(3), 141–157.
- Gobster, P.H. 2002. Managing urban parks for a racially and ethnically diverse clientele. *Leisure Sciences*: 24, 143-159.
- Hami, A. and Tarashkar, M. 2018. "Assessment of Women's Familiarity Perceptions and Preferences in Terms of Plants Origins in the Urban Parks of Tabriz, Iran." *Urban Forestry and Urban Greening* 32 (December 2017): 168–176.
- Jahani, A., Makhdoom, M., Fegghi, J., Etemat, V. 2010. Determine the quality of the landscape and the outlook in order to Ecotourism (Case study: Patom forest Kheiroud). *Environmental Studies*, V. 2., N. 3., p. 13.
- Kaltenborn, B. P., Bjerke, T. 2002 Associations between environmental value orientations and landscape preferences. *Landscape and urban planning*, 59(1), 1-11.
- Kalivoda, O., Vojar, J., Skřivanová, Z. ve Zahradník, D. 2014. Consensus in landscape preference judgments: The effects of landscape visual aesthetic quality and respondents' characteristics. *Journal of environmental management*, 137, 36-44.
- Kaplan, R., Kaplan, S. ve Ryan, R. 1998. *With people in mind: Design and management of everyday nature.* Island press.
- Kerebel, A., Gélinas, N., Déry, S., Voigt, B., & Munson, A. 2019. Landscape aesthetic modelling using Bayesian networks: Conceptual framework and participatory indicator weighting. *Landscape and Urban Planning*, 185, 258-271.
- Kong, L. L., Yuen, B., Briffett, C. and Sodhi, N. S. 1997. Nature and nurture, danger and delight: Urban women's experiences of the natural world. *Landscape Research*, 22(3), 245-266.
- Lee, L. H. 2017. Perspectives on landscape aesthetics for the ecological conservation of wetlands. *Wetlands*, 37(2), 381-389.

- Lindemann-Matthies, P., Briegel, R., Schüpbach, B., & Junge, X. 2010. Aesthetic preference for a Swiss alpine landscape: The impact of different agricultural land-use with different biodiversity. *Landscape and Urban Planning*, 98(2), 99-109.
- Lindhjem, H. and Navrud, S. 2011. Are Internet surveys an alternative to face-to-face interviews in contingent valuation? *Ecological economics*, 70(9), 1628-1637.
- Lothian, A. 1999. Landscape and the philosophy of aesthetics: is landscape quality inherent in the landscape or in the eye of the beholder? *Landscape and Urban Planning*, 44, pp. 177 – 198.
- Ma, R., Luo, Y. and Furuya, K. 2023. Gender Differences and Optimizing Women's Experiences: An Exploratory Study of Visual Behavior While Viewing Urban Park Landscapes in Tokyo, Japan. *Sustainability*, 15(5), 3957.
- Meinig, DW. 1979. The beholding eye: Ten versions of the same scene. *The interpretation of ordinary landscapes: Geographical essays*, 33-48.
- Milfont, T. L. and Duckitt, J. 2004. The structure of environmental attitudes: A first- and second-order confirmatory factor analysis. *J.of Environ. Psychology*, 24(3), 289–303.
- Navarrete-Hernandez, P., Vetro, A. and Concha, P. 2021. Building safer public spaces: Exploring gender difference in the perception of safety in public space through urban design interventions. *Landscape and Urban Planning*, 214, 104180.
- Ode, Å., Fry, G., Tveit, M. S., Messenger, P., Miller, D. 2009. Indicators of perceived naturalness as drivers of landscape preference. *Journal of environmental management*, 90(1), 375-383.
- Palmer, J.F. and Hoffman, R.E. 2001. Rating reliability and representation validity in scenic landscape assessments. *Landsc. Urban Plan.* 54, 149–161.
- Philipp, S. F. 2000. Race and the pursuit of happiness. *J.Leisure Research*, 23: 290-304.
- Rahm, J., Sternudd, C. and Johansson, M. 2021. In the evening, I don't walk in the park: The interplay between street lighting and greenery in perceived safety. *Urban design international*, 26, 42-52.
- Richard, D. and Peterson, S. 1998. Perception of environmental risk related to gender, community socioeconomic setting, age, and locus of control. *J. Environ. Educ.* 30, 11–19.
- Rosa, C. D., Larson, L. R., Collado, S., Cloutier, S. and Profice, C. C. 2023. Gender differences in connection to nature, outdoor preferences, and nature-based recreation among college students in Brazil and the United States. *Leisure Sciences*, 45(2), 135-155.
- Roth, M. 2006. Validating the use of Internet survey techniques in visual landscape assessment—An empirical study from Germany. *Landscape and urban planning*, 78(3), 179-192.
- Sarı, D. ve Karaşah, B. 2015. Hatıla Vadisi Milli Parkı'nda (Artvin) yer alan farklı vejetasyon tiplerinin görsel değerlendirmesi üzerine bir çalışma. *Turkish Journal of Forestry*, 16(1), 65-74.
- Sevenant, M. and Antrop, M. 2009. Cognitive Attributes And Aesthetic Preferences In Assessment And Differentiation of Landscapes, *Journal of Environmental Management*, 90 (9), 2889-2899.
- Solecka, I. 2019. The use of landscape value assessment in spatial planning and sustainable land management—a review. *Landscape Research*, 44(8), 966-981.
- Steinitz, C. 2001. Visual evaluation models: some complicating questions regarding memorable scenes. *Landscape and Urban Planning*, 54(1-4), 283-287.
- Svobodova, K., Sklenicka, P., Molnarova, K. and Salek, M. 2012. Visual preferences for physical attributes of mining and post-mining landscapes with respect to the sociodemographic characteristics of respondents. *Ecol. Eng.* 43, 34–44.
- Tahvanainen, L., Tyrväinen, L., Ihalainen, M., Vuorela, N. and Kolehmainen, O. 2001. Forest management and public perceptions—visual versus verbal information. *Landscape and urban planning*, 53(1-4), 53-70.
- Tieskens, K.F., Van Zanten, B.T., Schulp, C.J.E. and Verburg, P.H. 2018. Aesthetic appreciation of the cultural landscape through social media: an analysis of revealed preference in the Dutch river landscape. *Landsc. Urban Plan.* 177, 128–137.
- Tikka, P., Kuitunen, M. and Tynys, S. 2000. Effects of educational background on students' attitudes, activity levels, and knowledge concerning the environment. *J. Environ. Educ.* 31, 12–19.
- Tveit, M., Ode, Å. and Fry, G. 2006. Key concepts in a framework for analysing visual landscape character. *Landscape research*, 31(3), 229-255.
- Uzun, F. Ç. 2018. Kastamonu tabiat parklarının görsel kalite analizi, Doktora Tezi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Kastamonu Üniversitesi.
- Villamor, G. B., van Noordwijk, M., Djanibekov, U., Chiong-Javier, M. E. and Catacutan, D. 2014. Gender differences in land-use decisions: shaping multifunctional landscapes?. *Current Opinion in Environmental Sustainability*, 6, 128-133.

- Wang, R., Zhao, J. and Liu, Z. 2016. Consensus in visual preferences: The effect of aesthetic quality and landscape types, *Urban Forestry and Urban Greening*, 20, 210-217
- Wherrett, J. R. 1999. Issues in using the Internet as a medium for landscape preference research. *Landscape and Urban Planning*, 45(4), 209-217.
- Xu, M., Luo, T. and Wang, Z. 2020. Urbanization diverges residents' landscape preferences but towards a more natural landscape: case to complement landscape ecology from the lens of landscape perception. *International Journal of Sustainable Development & World Ecology*, 27(3), 250-260.
- Yang, G., Yu, Z., Zhang, J. and Søderkvist Kristensen, L. 2021. From preference to landscape sustainability: a bibliometric review of landscape preference research from 1968 to 2019. *Ecosystem Health and Sustainability*, 7(1), 1948355.
- Yazici, K., Asur, F. 2021. Assessment of landscape types and aesthetic qualities by visual preferences (Tokat, Turkey). *J. Environmental Protection and Ecology*, 22(1).
- Zhang, H., Lin, S. H. 2011. Affective appraisal of residents and visual elements in the neighborhood: A case study in an established suburban community. *Landscape and urban planning*, 101(1), 11-21.
- Zelezny, L.C., Poh-Pheng, C. and Christina, A. 2000. New ways of thinking about environmentalism: elaborating on gender differences in environmentalism. *J. Soc. Issues* 56 (3), 443–457.